

Urriak 20 egun zuenekoa

Duela urte batzuk Sabino Mendez idazle eta konposatzaile katalanak zuzenean grabaturiko disko bat argitaratu zuenean, *El día en que murió Marcelo Mastroiani* titulua jarri zion, hain zuzen ere hori gertatu zelako berak eta bere musikariek diskoan jasotzen zen kontzertua ondu zutenean. Bo, Bonnie Prince Billy iparramerikar kantariak pasa den urriaren 20an Bilboko Kafe Antzokian eskaini zuen kontzertu gogoangarria grabatu izan balu, eta argitaratu nahi izango balu, zalantzan ibiliko zen honako titulua jartzerakoan: *The day they killed Gaddafi* edo(ta) *ETAk bere ekimen armatua betiko laga zuen eguna*, gertakari biak ala biak ordu gutxi batzuetan kateatu zirelako, Bonnie Billy soinu probak egiten edo afaltzen ibiliko zen bitartean. Historiaren paradoxak eta prentsa kabine-teen buruhaustek dira kontu horiek, euskaldun askorentzat esperantzarako kondenaren beste seinale bat: egunkaritan aspaldian desiratutako albiste itxaropentsua eta libiar tiranoaren hilotz odoltsua. Batek baino gehiagok egunkariaren lehenengo orrialde hori enmarkatzea pentsatuta edukiko zuen, baina orain erakusketa oso *gorea* irudituko zaio, nonbait.

Baina kasualitateak kasualitate, bada ere hari logiko bat bi gertakari handi horien artean: Nazio Askapena borroka ereduarenak egin zuenekoa izan zitekeen ere balizko disko horren titulu egokia, gertakari biak lotzeko modukoa. Gaddafi pasa den mendeko 60ko hamarkadan mundu osoa baina batez ere Afrika osoa zeharkatu zuen deskolonizazio prozesuaren ondorioa zen. Nazio Askapen Fronteak izan ziren milaka lekutan —Aljeriatik Vietnamera, topikoak dioen legez— indar kolonialak kanporatu eta eraikuntza nazionalari ekiteko instrumentuak.

Baina prozesu horretan lider karismatikoak sortu ziren demokraziak berez behar-beharrezkoa duen gizarte zibila eratu gabe zegoen leku askotan. Mendebaldar kolonialismoak bere konkistak garatu zituen zenbait lurraldetan —Afrikan bereziki— gizarte segmentarioak zeuden, senidetasunaren araberako leinuetan antolatuta, askotan estatu autoritarioaren formako beste egitura politiko batzuk (Otomandar Inperioa, Libiaren kasuan) gainjarriak bazituzten ere. Europako monarkia edota errepublika demokrata modernoak joan zirenean, honako lurraldeetan lidergo karismatikoek txanda iritsi zen, hasiera-hasieratik Nazio-estatu forman amestu eta diseinatu ziren eraikuntza prozesuei ekiteko. Populismo sozialistaren mezuak besarkatu zituzten lidergo horiek kasu askotan, eta, AEBen edo SESBen inperialismoaren eta tokian tokiko potentzia kolonial ohien kontrol nahien kontrako borroketan, Mendebaldeko garapen ereduaren mimesi antzuetan eta ustelkeriaren ur lohietan ito ziren, kasu gehienetan, lidergo horiek. Egon ziren Julius Nyerere, Patricio Lumumba edo Thomas Sarkanda bezalakoak —euren herrietarako garapen endogenoaren bidea amestu zutenak eta amets hori garesti ordaindu zutenak—, baina batez ere egon ziren Mobutu, Bokassa edota Chevalier bezalakoak. Askapen nazional eta sozialaren erretorika mantenduz herria odolustu —bere adiera guztietan— zutenak, tiranoen zerrenda loditu zutenak. Gaddafi azken multzo horretakoa izatearen inguruan zalantza gutxi gaur egun; hori bai, horien guztien arteko ekilibristarik abilena izan denik ezin ukatu. Horregatik izan da boterean gehien iraun duena.

ETA, zer edo zer izan bada, lider kolektibo bat izan da Euskal Herrian. Erakunde hori sortu zutenek pasa den mendeko 60ko hamarkadan, Nazio Askapenaren moldea egokitu zioten (batez ere Hego) Euskal Herriak pairatzen zuen egoerari, eta gero hegemonia kulturala bereganatu duen abertzaletasun berri bat sortu zuten. Gurean egoera koloniala zegoen, edo dagoen, eztabaidatzea oso luze joko luke, baina kontua da moldeak fortuna egin zuela eta funtzionatu egin

zuela. Nazio askapen eta eraikuntza prozesua bizi izan genuen eta, horren ondorioz, frankismoarenak egin zuen Estatu espainiarrean demokrazia konbentzional bat eratu zen, Hego Euskal Herrian bi autonomi estatus lortu ziren eta Ipar Euskal Herria menderatzen duen Estatu frantses jakobinoan bere molde zentralista nola edo hala makillatu behar zutela konturatzen hasi ziren. Kontuz, badakit asko sinplifikatzen ari naizela, ez naiz ari esaten zerrendatu ditudan aldaketa horiek abertzaletasun berri horren traiektoriaren ondorio hutsak direnik —ez eta hori bere superabit guztia denik ere.

Esaten ari naiz lidergo kolektiboak, pertsonalak bezala, endeka daitezkeela, erakunde batek ere pentsa dezakeela, bere arrakasta handia izan delako, betikotu behar dela gizarte mugimendu zabal eta anitzaren gidaritzan, eta deriba militarista eta autoritarioa egin ahal duela, askapen prozesu beti konplexuak eta bere burua gauza bera direla pentsatu arte.

Eldarnioa eta punka

Gaddafiren buruan zeuden handitasun eldarnioak jadanik ezin ditugu aztertu —utzi dituen arrastoetan ez bada—, baina gure herrian lidergo kolektibo batek, bere arrakasta politiko mailarik handiena eta indar metaketa esanguratsuen lortua zuenean —Aljeriako negoziazio prozesuan, pasa den mendeko 80ko hamarkadan, adibidez—, bere bulego politikoko buruak aholkatu bezala berdinketa militarra garaipen politiko bilakatu ahal zuen menia-kateatze prozesu azkar bati ekin beharrean, soilik militarismo itsu eta antzuenak aholkatu ahal zuen noraez terroristari zergatik ekin zion... Zergati horien xerka luze jardun beharko dugu hurrengo urteotan gure artean, unean uneko arrakasta politikoaren gainetik benetan eraikuntza nazionala eta aldaketa soziala uztartuko dituen mugimendua berrosatze aldera. Azken finean, Euskal Herrian libiar tribuen eredutik ez gaude oso urrun.

Urriaren 20ko zirraren osteko hausnarketetan, Nazio Askapenaren ereduaren gorabeherei arreta berezia eskaini

die Bernardo Atxagak bere ohiko zorroztasunez Espainia aldeko egunkari erreferentzialean argitaratu dioten artikuluan. Bukatzen du esanez ETAREN larregizko iraupena ulertzeko arreta eman behar zaiola beste fenomeno bati. Bere hitzetan, «*rock and roll* globala eta bere heroi askoren historionismo antisistema». Ba, bai, nolabait bat gatoz Atxagari, begi bistan denez, arrotza zaion fenomeno global horrek Euskal Herrian eduki zuen islak, euskal punkak, oso garrantzi handia duela kontuok aztertzerakoan. Ez dezagun ahaztu Greil Marcus iparramerikar kritikariak hari historikoa topatzen duela punka eta gurean ere hain erabilia izan den milenarismoa lotzeko...

Baina hori ere ez da asko sinplifika daitekeen gaia. Azken finean, fenomeno kulturalak, estetikoak, gizarte egoera zehatzak islatzen dituzte. Euskal Herrian pasa den mendeko 80ko hamarkadan gertatzen zena oso ondo sinplifikatu zuen Durangaldeko fanzine literario batek: «Euskadi, el país menos movido: el que no está parado, está detenido». Pott Bandaren testu urbanitek eta Atxagaren beraren anphora hautsiek, maila jasoago batean, ziurrenik Euskal Hiria jadanik sutan zegoela adierazten zuten, eta zoru estetikoa eskaini zioten punk kultura berri horri. Eta kultura berri horrek, gure ustez, gasolina eman zion ETAREN jito militaristari epe motzean, baina aldi berean gidaritzaren autoritario hori barru-barrutik eztabaidatzeko eta apurtzeko bidea eman zuen, intsumisioaren bidez, kasu. Bai, luzeegia joko luke eztabaida hau behar eta merezi duen moduan garatzeak, baina bego hementan bertan gonbita hurrengo urteotan *nuklearra* izango den gaiari eusteko. (Bai, energia nuklearrak eta orokorrean Euskal Hiria kontzeptuaren atzean ezkutatzen saiatu den garapenkeriak ere badaukate lekua kontu hau aztertzean).

Erronka globalak

Orain Libian herri modernoa eraiki nahi dutenek deskubrituko dute Gaddafiren eredu ez dela asko alden du eredu

kolonialetik. Naturak emandako aberastasunak xahutu jo eta agortu arte, eta gerokoa gerokoentzat. Petrolio erreserba handiak daude Libian, baina leku guztietan bezala agortzekotan daude jadanik, eta ez dago eredurik hori gertatu eta gerorako. Modernotasunak hartu duen abiadura handia erregai fosilen xahutzean oinarritu da, eta hori desagertuz doanean ez da ezer geratzen. Gasolinak azeleratu du kapital metaketa, baina oraingoan deskubritzen ari gara mundu osoan hobekien metatzen den kapitala —finantzak, alegia— klik batez sor daitekeela baina beste klik batez desager daitekeela, estatu, banku eta laster partikularren zorraren kontura gaur egun eztanda- ren zurrumbiloaren erdian oraindik politika egiten dutelako ilusioaren menpe bizi direnek erakusten duten moduan. Kea desagertzen denean, Libian bezala hemen eta hortik zehar, naturaren urritasuna eta gizakiaren sormena erlazionatzen duen egitura eredu berri bati ekin beharko zaio.

Euskal Herrian leku onean kokatuta gaudela suposatzen da, Mendebalaren bihotzean, ekintzaile kultura batez hornituak eta milurtekotan zehar populazio aldakor bezain finkoaren babesa izan den lurralde edo habitat pribilegiozkoan. Baina lozorroan geratu da Europa, arrakasta kulturalaren lorian; lekukoa beste leku batzuetan hartzen ari dira, eta bali- o erantsia suposatzen zuten jakinduria estrategikoak jadan- ik desegiten ari dira. Udan bertako egunkari batek elka- rrizketa egin zion gure korporazio (kooperatibo) industrial eta zerbitzuzko handienaren ikurra den enpresako lehenda- kariari, eta horrek zera esaten zigun (guk euskaratua):

Gaur egun teknologia globala da. Ordezkatze abiaduraz lor- tzen da abantaila, ez teknologiaren mantenuaz. Gure oina- rrizko estrategia potentzial berritzaile handia edukitzea da. Azken urteotan produktu berritzaileak atera ditugu, ezarri dugun berritze barne-sistemari esker, eta produktu berriak ateratzeko azkartasun hori da teknologiari dagokionez dife- rentziak eman ahal dizkiguna. [...] indukzio orokorra; [...] labe pirolitikoak [...]; garbigailuetan garbigarriaren dosifika- zio automatikoa [...]. Potentzial berritzaile hori gehiago da- tor abiaduratik, behin merkaturatua izan den produktua be- tiko erreserbatua geratzeko esperantzatik baino.

Gaur egun hain gaizki ikusia den zaharkitzapen programatuan oinarritzen den estrategia —kontsumitzaileari iruzur egin eta kontsumoaren gurpil zoroan murgilaraztea, azken finean— baldin bada gerora begira daukagun guztia, eredu aldatu behar dugulako seinale ezin argiagoa.

Bitartean, munduan zehar alarma seinale asko piztu dira beste batzuetan aipatu dugun elikagaien garestitzearen inguruan; hurrengo urteotan soka luzea ekarriko du arazo horrek. Gurean, elikadura subiranotasuna oraindik maila kosmetikoan jorratzen den gaia da. Uda honetan, taberna giroko elkarrizketa batean, gaia serio hartzeko garaia zela entzun nion aspaldiko lider abertzale bati, bere auzoko Herriko Tabernan ardo zuri Errioxakoa bakarrik erosiko zutela. Lur Amak gorde gaitzala.¶